

УДК 001.89:631.526.3:633.1 (477) "18/20"

ЗАХАРЧУК ОЛЕГ,

*аспірант Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки
Національної академії аграрних наук України, м. Київ*

ПЕРЕДУМОВИ ТА РОЗВИТОК ДІЯЛЬНОСТІ СОРТІВНИЧО-НАСІННЬОВОГО УПРАВЛІННЯ ЦУКРОТРЕСТУ*

У статті виконано комплексне дослідження розвитку вітчизняного сортовивчення, зокрема, проаналізовано діяльність Сортівничо-насіньового управління Цукротресту. Визначено історичні та соціально-економічні передумови, які сприяли становленню сортовивчення та селекції в Україні у 20-х роках ХХ ст. Доведено, що Сортівничо-насіньове управління займалося селекцією й сортовивченням не лише цукрових, а й багатьох інших сільськогосподарських культур. Діяльність Цукротресту відіграла помітну роль у розвитку аграрного сектора України та суттєво вплинула на перехід дослідної справи в сільському господарстві на науковий рівень.

Ключові слова: сортовивчення; Цукротрест; селекція; насінництво; цукрова промисловість; дослідні поля.

Постановка проблеми. Оцінка сучасного стану та прогнозування напрямів досліджень із наукового сортовивчення в майбутньому потребує переосмислення й усвідомлення досвіду його становлення й розвитку в минулому. Важливим із цього погляду є питання з'ясування історичних та соціально-економічних передумов, що сприяли становленню сільськогосподарської дослідної справи в Україні на науковому рівні. Зародження вітчизняного наукового сортовивчення припадає на другу половину ХІХ ст. Наприкінці ХІХ - на початку ХХ ст. в усіх галузях економіки Росії, до складу якої входила більша частина території сучасної України, спостерігалася процес форсованої капіталізації. Стрімкий розвиток аграрного сектора вимагав наукового підходу до рільництва, а також створення якісного насінневого матеріалу. Розпочалася активна робота із становлення та розвитку селекційних установ, серед яких помітне місце відіграло Сортівничо-насіньове управління (СНУ) Цукротресту [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення й оцінка передумов та розвитку діяльності Сортівничо-насіньового управління Цукротресту досліджувалася такими провідними вченими, як М. В. Присяжнюк [1, 2, 7, 10], В. А. Вергунов [1, 16], Б. А. Паншин [6], С. В. Ільєвич [9] та багатьма іншими. Також у 2013-2014 рр. було представлено ряд досліджень, у яких здійснювався аналіз історіографічних праць та джерельної бази формування сортових рослинних ресурсів [12], висвітлювалася робота визначних науковців галузі [16], де частково розглядалися й питання діяльності Цукротресту.

Попри значну увагу до проведення досліджень, невивченим залишається ряд питань, пов'язаних із діяльністю управління Цукротресту як передісторією та започаткуванням сортовивчення зернових культур в Україні.

Мета статті - дослідити історію становлення, розвитку й діяльності Сортівничо-насіньового управління Цукротресту вітчизняними науковцями та обґрунтувати його вплив на сільськогосподарську дослідну справу України у 20-х роках ХХ ст.

Виклад основного матеріалу. Організацію спеціальних науково-дослідних робіт щодо створення високопродуктивних сортів рослин, у тому числі зернових культур, на межі ХІХ-ХХ ст. проводило створене в 1897 р. Всеросійське товариство цукрозаводчиків через засновану в 1901 р. мережу дослідних полів та станцій. Процес націоналізації, який розпочався після революційних подій 1917 р., негативно вплинув на стан сільського господарства. Як наслідок, для вирішення нагальних проблем галузі в 1919 р. у Києві було організовано єдиний керівний орган - Головне Управління цукрової промисловості (Головцукру). Новостворена координуюча установа здійснювала керівництво всіма вітчизняними цукровими заводами та дослідними полями, які раніше були підпорядковані Всеросійському товариству цукрозаводчиків [2].

Загалом у 20-х роках ХХ ст. ситуація в селекційній галузі та насінневій справі перебувала під загрозою. Після громадянської війни в оснащенні селекційних установ України відчувалася нестача як живого, так і "мертвого" інвентарю, незадовільними були лабораторне устаткування та приміщення. Проте найбільш важливою проблемою стала відсутність достатньо компетентних спеціалістів. Однією з головних причин цього був національний момент, оскільки до 1920 р. більшість фахівців селекціонерів-сортознавців в Україні були поляками, а після приєднання західних територій до складу УРСР та відокремлення Польщі в окрему державу значна частина науковців повернулася на батьківщину, у тому числі й найбільш кваліфіковані працівники [Там само].

У квітні 1920 р. у Києві відбулося організаційне зібрання під головуванням заступника голови Головцукру К. С. Гараненка, де взяли участь провідні агрономи, сортознавці й дослідники України Ф. А. Сев, Е. А. Едґардт, С. Л. Франкфурт, Б. А. Паншин, К. А. Тюттін, Ф. І. Каменецький, Н. П. Ріщек та ін. На зборах із доповіддю про необхідність виділення сортонасіньової справи в особливу галузь цукрової промисловості, яка б знаходилася у віданні Колегії Головцукру, виступив Б. А. Паншин. Було прийнято важливе рішення про створення окремого Селекційно-насіньового відділу,

* Автор зберігає первісне написання назви управління.

основною метою якого мала б стати координація селекційної та насінницької роботи. Колегія також домовилася з Народним комісаріатом землеволодіння України про передачу Головцукру колишніх селекційних станцій цукрового буряку, що на той момент перебували у відповідних губернських земвідділах. Унаслідок такої ухвали Кальниківська, Миронівська, Білоцерківська, Удицька, Верхняцька, Ільїнецька, Немерчанська, Уладівська, Ситковецька, Ялтушківська, Іванівська та Березотоцька станції ввійшли до складу Головцукру. У цьому ж 1920 р., а також у 1922 р. було створено Теткінську й Рамонську селекційні станції. До мережі Селекційно-насіннєвого відділу ввійшли також Смілянська мікоентомологічна станція та Вінницький насіннєвий завод [3].

Передумовою активного розвитку селекційної справи послужила Постанова Ради Народних Комісарів про роль селекційних станцій у розвитку цукрової промисловості від 27 вересня 1921 року. Визнаючи вагому роль сортовипробувальних установ у розвитку сільського господарства, Рада Народних Комісарів ухвалила: "Поширити на селекційні в цілковитому обсягові чинність декрету Раднаркому УСРР від 31 січня 1921 р. про забезпечення сільськогосподарських установ Наркомзему УСРР необхідними умовами правильної роботи; всі роботи та обов'язки, які надано Наркомзему зазначеною в п. 1 щодо сільськогосподарських станцій, покласти відносно селекційних станцій на Головцукор" [4].

Дійсність вимагала докорінної реорганізації апарату управління галузі сортовипробування. Восени 1921 р. нарада Головцукру і пленум ЦК Співки профспілки прийняли рішення про необхідність переходу до форми трестування промисловості за умови надання максимуму господарської ініціативи безпосередньо на місця. Відповідно до постанови Президії ВСНГ від 29 грудня 1921 р. "Про організацію Цукротресту, затвердження Правління його і пропозицію перейняти всі справи колишнього Головцукру і його органів" та постанови УЕН і РПО у січні 1922 р. було затверджено "Положення про об'єднану державну промисловість РСФРР і УСРР (Цукротрест)". Із цього моменту Цукротрест почав юридичне існування в Україні, прийнявши від Головцукру його активи й пасиви. Українські відділення, які управляли підприємствами цукрової промисловості, входили до складу єдиного Всесоюзного тресту з правлінням у Москві. Внутрішня організація Цукротресту визначалася такою схемою: 1) Правління тресту - управляло й відповідало перед Вищою радою народного господарства (ВРНГ) і Українською радою народного гос-

подарства (УРНГ); 2) обласні управління безпосередньо керували підприємствами.

У результаті згаданих постанов в Україні було створено Управління Правобережної області Цукротресту в складі трьох осіб (голова - А. С. Бондаренко та члени - Л. А. Войцехівський, І. Д. Столяренко). Було також ліквідовано Київцукор, а всі його проекти й організаційні питання прийняло новостворене Управління. Одночасно Сортивничо-насіннєвий відділ Головцукру було реорганізовано в окрему організаційну структуру - Управління, яке підпорядковувалося безпосередньо Правлінню Цукротресту й діяло згідно із затвердженням Положенням. Першим керівником Сортивничо-насіннєвого управління став Антон Кузьмич Запорожець, його заступником - Борис Аркадійович Паншин [5].

Звітуючи про стан сортонасіннєвої справи станом на 1922 рік, Б. А. Паншин зазначає: "Усіх працюючих станцій 14 (Іванівка, Селекцентр, Миронівка, Б.-Церква, Верхняка, Удач, Кальник, Гольниці, Ситківці, Немерча, Уладівка, Андрушків, Теткіне, частково Черти)" (*тут і далі - пер. О. З.*) [6]. Також науковець дає характеристику адміністративно-господарській діяльності СНУ: "В адміністративно-господарському відношенні станції цілком обласшовані, а саме: земельні площі відведені в достатній кількості (до 800 дес., до осені передбачається одержати додатково ще стільки само), будівлі приведені, за малими винятком, в належний стан, живий і мертвий реманент є в цілком достатній кількості, лабораторне устаткування є (частково виготовляється в Росії, частково замовляється за кордоном), посіви до осені зроблені, оранка зроблена повністю і навіть є переорювання - до 65 % чорного озимого пару" [6].

У 1923 р. відкриваються відділення тресту - Київське, Подільське та Харківське, а в березні 1924 р. зі складу Київського та Подільського виділяється частина заводів, які об'єднуються в самостійне Уманське відділення [13]. 19 червня 1924 р. за результатами доповіді старшого інспектора цукрової промисловості М. П. Шестакова було прийнято постанову Правління Центрального управління державної промисловості Вищої ради народного господарства (Цудпром ВРНГ) щодо доручення Цукротресту організувати мережу дослідних полів Сорто-насінницького управління (СНУ), головним завданням якого було постачання господарств Цукротресту елітним насіннєвим матеріалом [15].

На 1930 рік у відомстві Сортивничо-насіннєвої управи Цукротресту перебувало 9 селекційних станцій [14]. Крім основної роботи із цукрових буряків, вони проводили значну селекційну роботу з іншими рослинами, які вирощувалися в радгоспах Цукротресту (табл. 1).

Таблиця 1. - Селекційні станції та їхні культури у віданні Сортивничо-насіннєвої управи Цукротресту (1930 р.) [14]

Культури*	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Білоцерківська	*		*					*		*		*		*	*					
Миронівська	*		*																	
Верхняцька	*	*	*	*																
Улад. Люлинець								*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Немерчанська	*		*		*		*					*								
Весело-Поділ.	*	*	*	*	*	*	*						*		*	*	*	*	*	*
Іванівська	*																			
Львівська	*	*	*		*			*					*		*	*	*			
Рамонська	*	*	*			*		*		*					*					
Разом	8	4	7	2	3	2	1	4	1	3	1	3	3	1	5	3	3	1	1	2

*1 - оз. пшениця; 2 - оз. жито; 3 - овес; 4 - ячмінь; 5 - яр. пшениця; 6 - просо;
7 - кукурудза; 8 - горох; 9 - квасоля; 10 - сочевиця; 11 - кінський біб; 12 - соя;
13 - буркун; 14 - люпин; 15 - конюшина; 16 - люцерна; 17 - еспарцет;
18 - вісваниця; 19 - ежа; 20 - райграс англійський.

З перших днів заснування основними завданнями Сортівничо-насіньового управління стало координування сортівничою, насінневою та дослідною справою. Відповідно до зазначених напрямів роботи Управління структурно розподілилося на відділи: основні - сортівничий, насінневий, дослідний; допоміжні - адміністративний, фінансово-рахунковий, постачання, науково-показовий, загальний [3]. Дослідний відділ включав на час створення трьох спеціалістів для обслуговування станцій - ентомолога, міколога й метеоролога.

Наукові напрями діяльності структурних підрозділів СНУ найповніше відображені в програмі III З'їзду із сортонасіньової справи, який відбувся в грудні 1922 р. Зокрема, щодо сортівничого відділу передбачався розгляд питань: 1) організація сортівництва в межах Цукротресту; 2) методика селекції на станціях СНУ. Поляриметр і рефрактометр у селекційних лабораторіях; 3) значення й способи випробування нащадків при сортівництві буряків; 4) значення й застосування обчислення ймовірних помилок у випробуванні нащадків; 5) відбір на основі кривих; 6) значення індивідуального та масового відбору в сортівництві буряків у теоретичному та практичному відношеннях. Передумови застосування того чи іншого методу. Питання регресії; 7) масовий та індивідуальний відбір при селекції зернових культур; 8) вимоги селекційної роботи до ґрунтів, інвентарю, лабораторного облаштування, персоналу та ін.

На насінневий відділ було покладено розгляд таких завдань: 1) розподіл рослин у насінневих господарствах СНУ; 2) які сорти необхідно розмножувати в насінневих господарствах СНУ, сортовипробування, племінні реєстри.

Відносно науково-дослідного відділу актуальними були питання колективного сортовипробування пшениці озимої й маточного насіння буряку; принципи та методика сортовипробування; проектування програм дослідних станцій; ґрунтові дослідження на селекційних станціях; організація музею із сортонасіньової справи при СНУ; питання боротьби зі шкідниками тощо [8].

До складу Сортівничо-насіньового управління входила Наукова рада, що організувала 3 сесії на рік для вирішення принципових методичних питань ведення сортонасіньової й дослідної справи, та з'їзди з сортонасіньової й дослідної справи в цукровій промисловості. До складу Наукової ради (окрім ініціативних спеціалістів центру) входили відомі діячі Росії та зарубіжжя. У сесіях брали участь професори М. І. Вавилов, А. О. Сапегін, В. В. Колкунов, Г. А. Левицький, М. К. Малюшицький, А. М. Левшін, І. В. Якушкін, Є. В. Гришкєвич-Трохимівський, спеціалісти Б. Н. Лебединський, І. І. Войткевич, Є. В. Хренников, І. М. Єремєєв, доктори Е. І. Шнейдер, Б. А. Паншин, П. А. Соляков, М. М. Грюнер, В. А. Лебов, Л. А. Рудницький та інші [3].

Діяльність Наукової ради та скликання з'їздів становили основу науково-організаційної діяльності СНУ. За час існування СНУ зібрана порівняно велика кількість матеріалів у "Бюлетенях СНУ", у "Трудах" з'їздів із сортонасіньової справи. З початку існування Управління відбулося три річних з'їзди, із яких перший (10-20 грудня 1920 р.) носив характер взаємного обміну думками та з'ясування реального стану справ на станціях. Наукових доповідей та обговорень питань методики на ньому не було.

У результаті проведеної на початку 20-х років ХХ ст. націоналізації, яка призвела до нестачі на сортівничих дослідних станціях відповідних спеціалістів, за ініціативою Головцукру, Наркомзему та Сільськогосподарського наукового комітету України в Києві при Сортівни-

чо-насіньовому управлінні Цукротресту було організовано особливі Вищі короткочасні селекційно-насіньові курси. Маючи на меті забезпечити мережу вітчизняних дослідних установ Цукротресту та НКЗ кваліфікованими селекціонерами, у навчальний процес залучили відомих професорів природничих наук та галузей сільського господарства. Незважаючи на те, що курси тривали всього два роки, підготовка студентів проводилася на високому рівні. Як наслідок, багато випускників згодом стали відомими вченими та спеціалістами-рослиниками [2].

Процес підготовки спеціалістів у галузі селекції та насінництва на Вищих короткочасних селекційно-насіньових курсах ділився на два семестри (зими 1920-1921 та 1921-1922 рр.). У перерві між ними в літній період слухачі курсів проходили навчально-виробничу практику в системі Цукротресту. Викладачами на цих курсах були відомі професори та спеціалісти СНУ О. О. Табенцький, В. В. Колкунов, Г. А. Левицький, Д. К. Ларіонов, О. А. Яната, О. І. Душечкін, С. Ф. Веселовський та ін.

Курсантам читали лекції із зарубіжного досвіду ведення сортовипробувальних робіт. Так, щодо окремих питань сільськогосподарської науки за кордоном, наприклад, про стан селекції та прикладної ботаніки в Німеччині, було запрошено відомого німецького селекціонера, професора Д. Ремера.

Наукова програма складалася з викладання таких дисциплін, як "Біологія сільськогосподарських рослин", "Загальне сортівництво", "Селекція пшениці", "Основні принципи селекції буряку", "Культура злаків", "Практичні записки щодо анатомічного методу селекції" (лектор - проф. В. В. Колкунов), "Насінництво", "Практичні записки насінництва", "Боротьба із бур'янами", "Систематика і сортівництво сільськогосподарських рослин" (професор Д. К. Ларіонов), "Анатомія сільськогосподарських рослин" (професор О. О. Табенцький), "Культура цукрових буряків" (професор М. К. Малюшицький), "Бурякове насінництво", "Організація селекційно-насіньових господарств" (Б. А. Паншин), "Шкідники сільськогосподарських рослин" (В. В. Добровлянський), "Насінневі елеватори" (Є. М. Усердов), "Селекція садових і городніх рослин" (М. Н. Грюнер), "Фітопатологія" (А. К. Невадовський), "Біохімічна реакція" (Є. П. Вотчал), "Основні моменти селекції злаків" (В. Е. Шерстюк) [2].

На завершення курсів слухачі здавали іспити з основних предметів і захищали дипломні проекти, практичну частину яких проводили на станціях Цукротресту [10].

Із просвітницькою метою при Київському політехнічному інституті з ініціативи Сортівничо-насіньового управління Цукротресту шляхом об'єднання чотирьох лабораторій (анатомії і фізіології рослин, морфології й систематики, приватного землеробства та селекції) в якості науково-навчального закладу було організовано Науковий інститут селекції, що охоплював роботу кафедр ботаніки (професор Є. П. Вотчал, Г. А. Левицький і О. О. Табенцький), сортівництва (проф. В. В. Колкунов) і землеробства (професор М. К. Малюшицький).

До основних завдань інституту ввійшли: 1) дослідження особливостей анатомічної будови й урахування фізіологічних процесів, які мали значення для розуміння проблеми селекції (дослідження умов водного балансу в рослин, вивчення реакції деяких рослин на світло тощо); 2) розробка методів селекції. Результати наукових досліджень, проведені в інституті, розглядалися й обговорювалися на II З'їзді селекціонерів, організованому СНУ [11].

Науково-методичне забезпечення дослідної робо-

ти мережі покладалося на Науковий інститут селекції, заснований 1 квітня 1922 р., за результатами роботи I (1920 р.) та II (1921 р.) селекційних з'їздів. Інститут розпочав свою діяльність у складі лабораторій - селекції, очолюваної професором В. В. Колкуновим (перший директор інституту), приватного землеробства (професор М. К. Малюшицький), анатомії та фізіології рослин (професор Є. Ф. Вотчал та О. О. Табенцький), морфології та систематики рослин (професор Г. А. Левицький).

За період 1925-1926 рр. було остаточно організовано мережу СНУ, яка складалася з 21 дослідного поля, 9 дослідних та сортоводних станцій. Загальна площа, віддана в розпорядження СНУ, становила 8,5 тис. десятин, а безпосередньо під сортовипробування та науково-дослідні роботи було зайнято 1611 десятин землі [13]. На території Подільської губернії діяло 4 дослідних поля. До Подільського відділення входили Браїлівське (Вінницька округа), Шепетівське, Чичеринське або Городоцьке (Проскурівська округа), Моївське (Могилів-Подільська округа) та Бершадське поле (Тульчинська округа) Уманського відділення. У цей період активно функціонували Уладівська сортовипробувальна станція (Вінницька округа), Немерчанська дослідно-сортова станція (Могилівська округа), а також три насінневих розсадники - Ялтушківський, Люлинецький та Іллінецький (Ллінецький) [7].

Висновки

Організація Сортівничо-насіннєвого управління Цукротресту на території України у 20-х роках ХХ ст. відіграла важливу роль у розвитку вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи в Україні. Діяльність управління була пов'язана не лише з координацією роботи мережі профільних дослідних полів та станцій, а й полягала в забезпеченні професійними фахівцями й науковим обладнанням підпорядкованих йому структур. Завдяки організації з'їздів діячів сортонасінневої справи, широкій видавничій діяльності, відкриттю спеціальних вищих селекційно-насінневих курсів наукові дослідження та практичне їх упровадження в окремих установах проводилися за спільними програмами, узгодженими завданнями, у тісному співробітництві. Методологічно координувана діяльність із залученням провідних науковців, професорів аграрних наук сприяла відбудові сільського господарства після Першої світової і громадянської війн та розвитку не лише цукрової промисловості, а й усієї науково-дослідної справи в Україні. Вона заклала фундамент для подальшого розвитку наукового сортовипробування в нашій державі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Присяжнюк М. В. Сорто-насіннєве управління Цукротресту (1921-1927) : зб. док. та матеріалів / М. В. Присяжнюк ; [наук. ред. В. А. Вергунов]. - К., 2011. - 259 с.
2. Присяжнюк М. В. Науково-освітня діяльність вищих ко-

роточасних селекційно-насінневих курсів при Сортівничо-насіннєвому управлінні Цукротресту (1920-1922) / М. В. Присяжнюк // Селекція і насінництво. - 2011. - Вип. 100. - С. 322-327.

3. Сортоводные станции Сахаротреста / Сортоводно-Семенное Управление Сахаротреста. - К. : Изд. Сахаротреста, 1923. - 359 с.

4. Постанова Ради Народних Комісарів про роль селекційних станцій у розвитку цукрової промисловості : від 27.09.1921 року // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі - ЦДАВО України), ф. 2501, оп. 1, спр. 2, 114 арк.

5. ЦДАВО, ф. 2501, оп. 1, спр. 3, арк. 9, 10; спр. 1, арк. 52.

6. Доклад Б. А. Паншина о развитии сорто-семенного дела в сахарной промышленности в связи с привлечением иностранного капитала (Москва, 28 марта 1922 г. // ЦДАВО України, ф. 2501, оп. 1, спр. 28 "Листування з Правлінням Цукротресту по відділу Адміністративному", 1.01.1922-31.12.1922 р., арк. 335.

7. Присяжнюк М. В. Сільськогосподарська дослідна справа на Поділлі в 20-тих рр. ХХ ст. / М. В. Присяжнюк // Корми і кормовиробництво. - 2011. - Вип. 70. - С. 201-216.

8. Хроника: 3-й Съезд по сортоводно-семенному делу // Бюлетень сортівничо-насіннєвого управління Цукротресту. - К. : Киевпечать, 1922. - Ч. 1 (листопад 1922). - С. 63-69.

9. Ильевич С. В. Очерки истории свеклосахарного производства в Украине : люди, события, факты / С. В. Ильевич ; УААН, Нац. ассоциация сахарников Украины ; Ин-т сах. свеклы ; [ред. Н. В. Ройко]. - Нежин : Аспект-полиграф, 2007. - 233 с.

10. Присяжнюк М. В. Науково-організаційна діяльність сортівничо-насіннєвого управління Цукротресту у 20-х роках ХХ ст. / М. В. Присяжнюк // Вісник Полтавської державної аграрної академії. - 2011. - № 3. - С. 7-11.

11. Колкунов В. Киевский Научный Институт Селекции / В. Колкунов // Бюлетень Сортівничо-Насіннєвого управління Цукротресту. - 1923. - Ч. 6 (травень-серпень). - С. 3-6.

12. Василюк П. М. Еволюція вітчизняного сортовипробування: стан наукової розробки [Електронний ресурс] / П. М. Василюк // Історія науки і біографістика. - 2013. - № 3. - Режим доступу : <http://inb.dnsgb.com.ua/2013-3/4.pdf>.

13. Марцінишин Г. Державна цукрова промисловість в роки НЕПу / Г. Марцінишин // Вісник Тернопільського національного технічного університету. - 1996. - № 1. - С. 58-63.

14. Анікіна О. П. Видання сільськогосподарської періодики науково-дослідними установами (станціями, полями) в Україні (20-30-ті рр. ХХ ст.) [Електронний ресурс] / О. П. Анікіна. - Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/e.../inb/.../09_Anikina.pdf.

15. Арсеньев К. Статистические очерки России / К. Арсеньев. - СПб., 1848. - 514 с.

16. Вергунов В. А. Професор Б. К. Ёнкен (1873-1943) - учений, педагог, організатор вітчизняної селекційної дослідної справи [Електронний ресурс] / В. А. Вергунов // Історія науки і біографістика. - 2014. - № 2. - Режим доступу : <http://inb.dnsgb.com.ua/2014-2/5.pdf>.

Захарчук Олег,

*аспірант Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки
Національної академії аграрних наук України, г. Киев*

ПРЕДПОСЫЛКИ И РАЗВИТИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СОРТО-СЕМЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ ЦУКРОТРЕСТА

В статье выполнено комплексное исследование развития отечественного сортоизучения, в частности, проанализирована деятельность Сорто-семенного управления "Цукротреста". Определены исторические и социально-экономические предпосылки, содействовавшие становлению сортоизучения и селекции в Украине в 20-х годах ХХ в. Доказано, что Сорто-семенное управление занималось селекцией и сортоизучением не

только сахарных, но и многих других сельскохозяйственных культур. И, таким образом, его деятельность сыграла заметную роль в развитии аграрного сектора Украины и существенно повлияла на переход исследовательского дела в сельском хозяйстве на научный уровень.

Ключевые слова: сортоизучение; Цукротрест; селекция; семеноводство; сахарная промышленность; исследовательские поля.

Zakharchuk Oleh,

postgraduate student of the National Scientific Agricultural Library
of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Kyiv

BACKGROUND AND DEVELOPING VARIETIES OF SEED-MANAGEMENT TSUKROTRESTU

Organization Variety-seed management Tsukrotrest in Ukraine in the 20s of XX century played an important role in the development of national agricultural research business in Ukraine. His work has been linked not only to the coordination of a network of specialized research fields and plants, but also was to provide professional expertise and scientific software subordinate structures. Through the organization of congresses figures varietal - seed business, general publishing, discovery of special high breeding and seed rate research and their practical implementation in selected institutions were carried out joint programs, coordinated tasks in close cooperation. Methodologically coordinated activities involving leading scientists, professors of Agricultural Sciences contributed to rebuilding agriculture after the First World War and the Civil War and the development of not only the sugar industry, but also the entire research business in Ukraine. It laid the foundation for the further development of scientific testing of our country.

Keywords: cultivar; Tsukrotrest; network selection; seed; sugar industry; research fields.

REFERENCES

1. Prysiazhniuk M. V. (2011), Varieties of seed-management Tsukrotrestu (1921-1927): a collection of documents and materials, Kyiv, 259 p. (ukr).
2. Prysiazhniuk M. V. (2011), Research and education activities of higher short-term breeding and seed courses in varieties of seed-management Tsukrotrestu (1920-1922), *Selektsiia i nasinnnytstvo [Breeding and Seed Growing]*, issue 100, pp. 322-327 (ukr).
3. Varieties of seed-management Sakhartresta (1923), *Varieties station Saharotresta*, Kiev, 359 p. (rus).
4. *Central State Archive of higher authorities and management of Ukraine*, fond 2501, opys 1, sprava 2, 114 arkush (ukr).
5. *Central State Archive of higher authorities and management of Ukraine*, fond 2501, opys 1, sprava 1, arkush 52 (ukr).
6. *Central State Archive of higher authorities and management of Ukraine*, fond 2501, opys 1, sprava 28 "Correspondence with the Board by Department to the Administrative Tsukrotrestu", 1.01.1922-31.12.1922, arkush 335.
7. Prysiazhniuk M. V. (2011), Agricultural research case in Podillia of the 20-ies. XX century, *Feed and fodder production*, issue 70, pp. 201-216 (ukr).
8. *Bulletin varieties of seed-management Tsukrotrestu* (1922), Kyiv, Part 1 (November), pp. 63-69 (ukr).
9. Ilyevich S. (2007), Essays on the history of sugar beet production in Ukraine: people, events, facts, Nezhyn, 233 p. (rus).
10. Prysiazhniuk M. V. (2011), Scientific and organizational activities varieties of seed-management Tsukrotrestu in 20 years of the twentieth century, *Bulletin of Poltava State Agrarian Academy*, № 3, pp. 7-11 (ukr).
11. Kolkunov V. (1923), Kyiv Scientific Institute of Breeding, *Bulletin varieties of seed-management Tsukrotrestu*, Part 6 (May-August), pp. 3-6 (rus).
12. Vasyliuk P. N. (2013), Evolution of national strain testing: state of scientific research, *Istoriia nauky i biohrafistyka [History of Science and Biographical]*, № 3, available at: <http://inb.dnsgb.com.ua/2013-3/4.pdf> (ukr).
13. Martsynyshyn H. (1996), The state's sugar industry in the years NEP, *Bulletin of Ternopil National Technical University*, № 1, pp. 58-63 (ukr).
14. Anikina O. P. (2009), Publishing of periodicals agricultural scientific research institutions (stations, fields) in Ukraine (20-30-ies XX centuries), available at: http://base.dnsgb.com.ua/inb/2009-5/09_Anikina.pdf (ukr).
15. Arsenyev K. (1848), *Statistical Essays on Russia*, St. Petersburg, 514 p. (rus).
16. Verhunov V. A. (2014), Professor B. K. Yenken (1873-1943) - scientist, teacher, organizer of the national breeding research case, *Istoriia nauky i biohrafistyka [History of Science and Biographical]*, № 2, available at: <http://inb.dnsgb.com.ua/2014-2/5.pdf> (ukr).

© Захарчук Олег

Надійшла до редакції 06.10.2014